
MANCHESTER GEDURENDE DE

INDUSTRIELE REVOLUTIE:

De katoenspinnerij en de vak- vereniging der katoenspinners

---

door John MASON, Dept. of Economics and Economic History

De uitrekbanken in de Manchesterse katoenijverheid rond 1830: vrouwen en kinderarbeid waren er schering en inslag (boven). De halfautomatische *mule jenny*, vóór de uitvinding van de *self-actor* door ROBERTS (1826). Het bedienen van de *mule* was nog hard labour (onder). (repro's Manchester Public Libraries. Local History Library)

De katoenindustrie en haar ondernemers hebben lange tijd de geschiedenis van de engelse industriële revolutie beïnvloed. Vroege engelse commentatoren vergeleken de exploitanten van een Richard Arkwright met deze van Nelson en Wellington. Engels en Marx waren dan weer tot een ander aspect van de katoenindustrie aangetrokken en zagen de technologie en exploiterende tendensen inherent aan het kapitalisme.

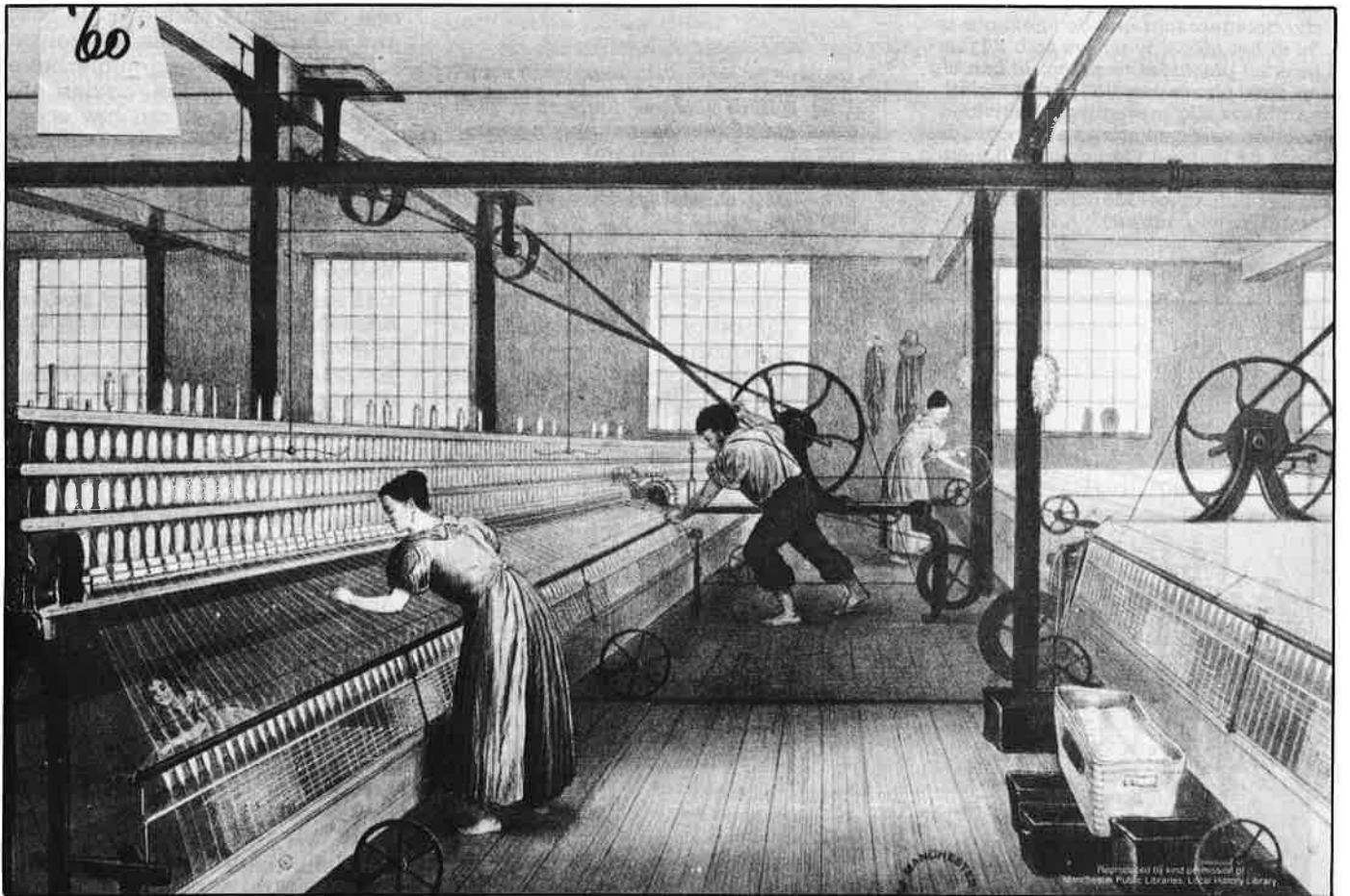
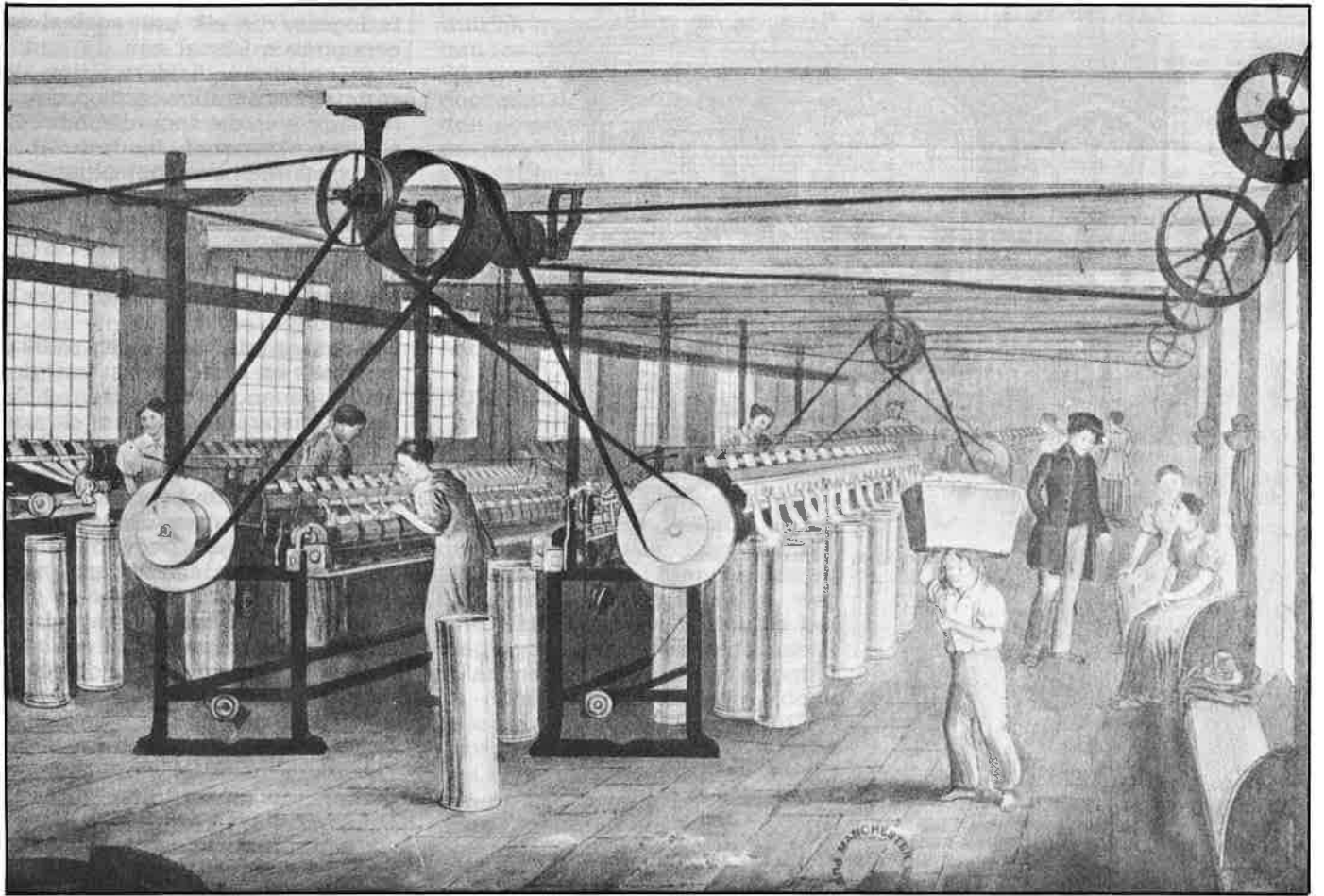
Op haar hoogtepunt bracht de katoenindustrie de wereld naar Manchester. De meeste van de grote spinnerijen en veel van de latere opslagplaatsen zijn ondertussen verdwenen.

Hoewel een bezoek aan de vele musea in de regio en een zorgvuldige studie der geschreven bronnen veel van het geheel kan reconstrueren zijn de sociale relaties, de conflicten en ondervinding die eens dit noordwestelijk deel van Engeland domineerden, moeilijker te bevesten.

Engeland's vroegste faam als textielcentrum was grotendeels gebaseerd op productie en uitvoer van wollen weefsels. Linnen voor huishoudelijk gebruik en, vanaf de 18de eeuw, zijde waren heel wat minder belangrijk.

In de late 17de eeuw begon de *British East India Company* fijne katoenen stoffen in te voeren vanuit het Indisch sub-continent. En hoewel de belangen der wolindustrie de overheid dwong tot beperkende maatregelen op invoer en verkoop, was het publiek wég van dit nieuwe materiaal. De 18de eeuwse manufacturen startten dan ook al vlug met de namaak van deze verbannen produkten. Het Lancashire fustijn, een weefsel vervaardigd met linnen ketting en katoenen inslag, vulde het gat in de markt en vond ook afzet overzee. De plaatselijke ondernemers van Manchester en omliggende steden ontwikkelden sterk uitdeinende productie-netwerken waarbij de grondstoffen aan huis werden geleverd voor verdere verwerking. Vrouwen, geholpen door hun kinderen, sponnen het garen dat de mannen op het handweefgetouw verwerkten. Dit systeem zou drastisch veranderen door de befaamde uitvindingen van ARKWRIGHT, HARGREAVES en CROMPTON.

Richard ARKWRIGHT is geboren in Lancashire, waar hij later zijn beroemde spinmachine zou ontwikkelen. Zijn eerste spinnerijen waren opgetrokken in Derbyshire, in de eerste plaats om profijt te halen uit de oost-middenlandse kousen- en breigoedindustrie die zich daar ontwikkeld had. Deze

spinnerijen die naar men aanneemt, aan de basis liggen van de Derby-zijdspinnerijen, stonden model in de vroegste fases van de industriële ontwikkeling en werden geïmmitteerd in vele gebieden van het Britse Gemenebest.

Eén der mooiste bekende voorbeelden hiervan is gesitueerd in de *Quarry Bank Mill* van Styal in het zuiden van Manchester, gebouwd door Samuel GREG in 1784. Een belangrijk nadeel van Arkwright's systeem was de grove kwaliteit garen die men ermee bewam. Vanaf de jaren 1790 werd het dan ook vervangen door een nieuw systeem gebaseerd op de *mule* van CROMPTON. De stoommachineconstructeurs BOLTON en WATT hadden toen net hun machine ontwikkeld met draaiende aandrijfkracht. Daar waar de spinmachines van ARKWRIGHT door water werden aangedreven, en dus meestal in rurale gebieden moesten worden ingeplant, was de op stoom-aangedreven CROMPTON-systeem gebaseerde spinnerij vrij zich in die steden te ontwikkelen waar het Lancashire-kolengebied zich uitstrekte.

Manchester is lange tijd het belangrijkste centrum van de regionale katoen- en fustijnhandel geweest. Maar de spinnijverheid heeft er zich slechts langzaam ontwikkeld.

ARKWRIGHT had wel een katoenspinnerij opgericht in de *Millgate* waarin hij een Bolton en Wattstoommachine installeerde, maar de industrie kwam pas tot grote bloei met de constructie van stoom-aangedreven *mule*-spinnerijen.

De eerste van dergelijke spinnerijen was deze uit 1789 van Peter DRINKWATER, fustijnkoopman, en bestuurd door Robert OWEN, later beroemd geworden als eigenaar van de grote New Lanark-spinnerijen in Schotland, een vroeg-socialist. Heel wat andere spinnerijen zouden volgen en in 1815 waren minstens 90 firma's (sommige evenwel in hetzelfde pand) in de branche werkzaam, enkele van hen zelfs op zeer grote schaal (de MURRAY's stelden 1.250 mensen tewerk en KENNEDY 1.020). Maar de meeste waren middelgroot (151 tot 500 werknemers) tot klein (150 werknemers en minder). Toen reeds was een standaard-fabriekstype ontstaan, een gebouw van vijf of zes verdiepingen met op elke verdieping een ander deel van het productieproces.

De industrie ontwikkelde zich ook in de omliggende steden en

gemeenten, en een patroon van regionale specialisatie ontstond. Hoewel Manchester het volledig gamma van katoengaren produceerde, concentreerde Bolton zich op medium-garens en de steden ten zuiden en ten oosten van Manchester op ruwe garens. Manchester kon lang zijn monopoliepositie in de fijnspinnerij behouden, maar vanaf de jaren 1830 verloor het zijn alleenrecht op mediumgarens en lagere nummers aan de omliggende distrikten.

De Crompton-mule combineerde het rolsprinncipe van ARKWRIGHT's uitvinding met het uitrekprincipe van de *jenny* van HARGREAVES. De *mule*-spinner moest sterk zijn en bedreven. In 1778 bevatte CROMPTON's *mule* 48 spullen, maar rond 1785 reeds werden wagens met 100 spullen standaard. Rond 1790 had William KELLY van New Lanark (Schotland) reeds met succes gedeeltes van de machine geautomatiseerd (waaronder het uitrollen van de wagen) waardoor één spinner twee tegenover elkaar liggende *mules* kon bedienen. Rond 1830 waren wagens met 300 of 600 spullen per paar normaal geworden. Deze machines vergden echter nog steeds hard manueel labeur. In 1826 echter nam een zekere ROBERTS patent op de *self-actor*. In theorie was het productieproces nu volledig geautomatiseerd. Deze nieuwe machine is geïntroduceerd vanaf de jaren 1830, maar is pas eerst goed bruikbaar geworden vanaf de jaren 1850-1860 voor de hogere draadnummers.

De technische vernieuwingen creëerden een nieuwe maatschappijklasse. In de Arkwright-spinnerijen konden vrouwen en kinderen het werk aan, maar in de stoomspinnerijen werden uitsluitend mannelijke volwassenen gebruikt, bijgestaan door jongeren en kinderen.

Als al eens vrouwen op de smallere machines werden tewerkgesteld vergden langere machines echter zoveel fysieke inspanning dat het toch een typisch mannelijk beroep bleef. En hoewel de *self-actor* in principe wel door vrouwen kon worden bediend, werd het werk toch ook meestal aan de man voorbehouden. Op deze mannen, de "minders" genoemd, werd echter geringschattend neergekeken door de andere *mule*-spinners. In de spinnerij ambiëerden beide soorten spinners echter de status van "ambachts"man, wat begrijpelijk was in de context van de complexiteit van het machinepark.

Richard ARKWRIGHT verbeterde zijn *waterframe* of *throstle* tot een commercieel competitieve vleugelspinmachine.

In 1785 verviel ARKWRIGHTS patent op zijn *drawing-rollers*.

(Platt Collection-Lancashire Textile Industry Museum, Helmshore Higher Mill, foto Guido Deseyn, MIAT).

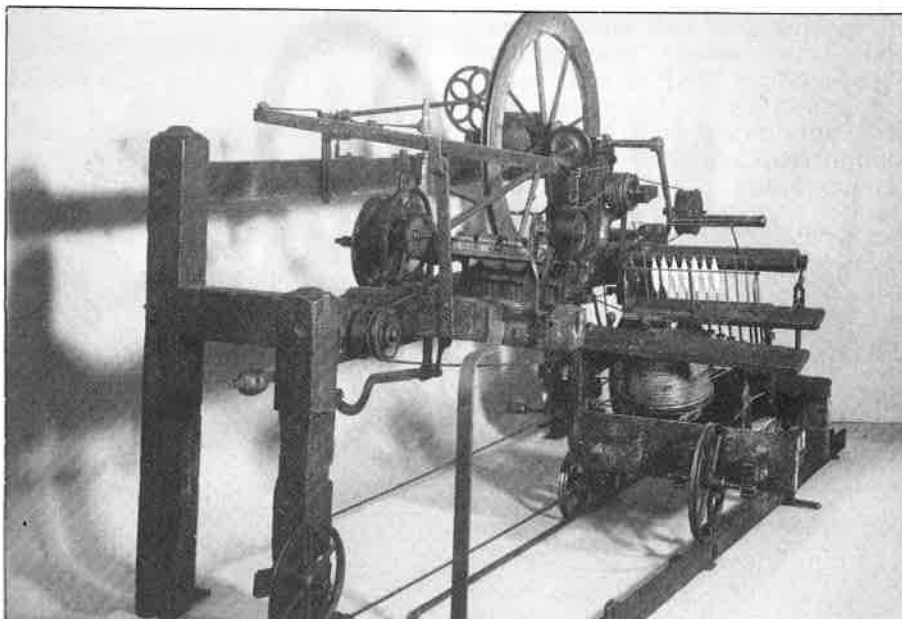

Aanvankelijk werd de katoenwol nog met de hand "uitgelegd" en tot evenwijdige vezels gekamd met een primitieve kaarde (rechts). Nog in de 18de eeuw is het prototype van de kaarde zoals wij die heden kennen, ontwikkeld (links).
(Platt Collection-Lancashire Textile Industry Museum, Helmshore Higher Mill, foto Guido Deseyn, MIAT).

Hetgeen rest van de originele *spinning mule* ontwikkeld en gebruikt door Samuel CROMPTON in zijn *Back King Street Mill* te Bolton, tot ca. 1815. (repro Bolton Museum and Art Gallery)

Deze "onafhankelijke" opstelling werd nog verder in de hand gewerkt door de werkgever die de spinner volgens de hoeveelheid gesponnen draad betaalde en aan hem de zorg van machine, aanwerving, opleiding en betaling van de assistenten overliet. Dit systeem van onder-aanneming was niet zo vreemd in de Britse industrie. Toch moet die onafhankelijkheid niet worden overschat. Altijd bang om door de technische vooruitgang op een zijspoor te worden gezet, werden de spinners er door de werkgevers toe gedreven een maximum produktie te halen. De werkomstandigheden waarin dit plaatsvond zijn maar al te goed gekend. In 1816 werkte men te Manchester nog steeds 14 uur per dag

bij temperaturen van 80°F en hoger. Meer dan eens zetten de technische verbeteringen, de voortdurende expansie van de industriële capaciteit en de marktfluctuaties het loon en de arbeidsvooruitzichten onder druk. Het is tegen deze achtergrond dat de spinners poogden zich te organiseren om hun belangen te behartigen.

De eerste vakverenigingen zagen het licht in de jaren 1780 en 1790, toen de industriële arbeiders nog verspreid werkten in de ateliers, thuis of in de nieuwe fabrieken. De verenigingen werden opgericht door spinners afkomstig uit branches van de industrie waar reeds vroeger een rudimentaire vorm van organisatie aanwezig was waardoor het aanvaarden van leerjongens of het loon werd bepaald. En in het geval van de gewezen wevers bestonden "vriendenkringen" waar de leden een bijdrage afdroegen als verzekering voor hulp in tijden van ziekte of werkloosheid. In Stockport was in 1785 een vereniging opgericht van *jenny*-spinners, die mogelijk ook open heeft gestaan voor *mule*-spinners. Nog in Stockport in 1785 en in Manchester in 1792 werden verenigingen speciaal voor *mule*-spinners opgericht. Deze vroege verenigingen hadden zeker als doel de disputen die oprezen tussen werkgever en werknemer op te lossen. In het kader van de Franse Revolutie en het uitbreken van de oorlog in 1793 verhardde echter de oppositie vanwege de overheid tegenover arbeidersorganisaties wat uiteindelijk resulteerde in de *Combination Acts* van 1799 en 1800 die verenigingen verbood. Toch bleven de spinners zich organiseren. Nauw samenwerkend en -levend waren ze immers aan elkaar verbonden door banden die de werkgever moeilijk kon verbrekken. Samen of in atelier-comitees trachtten ze een basis te veroveren in de spinnerij. Daaruit ontwikkelden zich de stedelijke, regionale, en met minder succes, de federale vakorganisaties. De sterkte ervan lag in de eenvoud. Ontbonden door werknemer of autoriteiten, konden ze even vlug terug worden opgericht.

De dominantie van de industrie te Manchester gedurende de vroege industriële revolutie plaatste deze stad in de voorlinie van het unionisme in de katoenindustrie. De spinners aspireerden een aantal doelen die de industriële status moesten behouden en verbeteren: controle behouden over het arbeidsproces (wat de werk-

gever, zoals boven beschreven, maar al te graag toestond), vrouwen uit het beroep te weren, de werktijd te verkorten en, indien overleg faalde, het loon te verhogen of tenminste te vrijwaren, desnoods door staking.

De lonen lagen in Manchester hoger dan in de omliggende districten. De opeenvolgende vakbonden vertoonden een duidelijke strategie voor wat betreft de lagere lonen naar omhoog te stuwen zowel voor wat betreft Manchester zelf als voor de omliggende steden en districten.

De spinners van Manchester, die zo fortuinlijk zijn geweest een reeks toegewijde en eminente leiders te bezitten, trachtten dus andere spinners te organiseren en zo nodig te financieren. Zo waren ze betrokken bij de disputen van 1801-1803, 1810, 1824-1825 en 1829-1831. De eerste drie waren gestart met het doel de lonen op te trekken, de latere door de introductie van de langere 300-spillenmules. Allemaal eindigden ze op een desastreus manier voor de vakverenigingen en de ineenstorting der organisaties. De strijd van 1810 die drie maand duurde en 30.000 arbeiders werkloos maakte, gaf aanleiding tot de oprichting van een *General Union*, de eerste brede vakbond met de introductie van een berucht wapen, de "beurt"-staking. Spinners in de ene stad gingen in staking, daarbij geestelijk en financieel gesteund door spinners uit een andere stad, die aan het werk bleven. Dit kon zo doorgaan tot de eisen werden ingewilligd. Daarop werd door de werkgevers geantwoord met een totale *lockout* van alle stakers die de staking hadden gesteund.

Ook veel kleinere strubbelingen kwamen aan het licht in de volgende jaren. Vooral Manchester was getuige van een aantal stakingen om vrouwenarbeid tegen te gaan in de *mule*-spinnerijen. De spinners-federatie van 1829 ging zelfs zover vrouwen van lidmaatschap uit te sluiten.

Naast hoger vermelde stakingen zag elke stad zijn eigen disputen ontstaan. De staking van Manchester in 1818 bijvoorbeeld. 2.200 spinners legden het werk neer waardoor 20.000 katoenarbeiders werden getroffen. Men koos afgevaardigden in een comitee van 12 om het geschil op te lossen. In het begin verliep alles rustig. De spinners stonden pikket bij enkele nog werkende spinnerijen en trokken twee maal daags per afdeling opgesteld de stad in. Voor die eerste weken kregen ze zelfs staking-

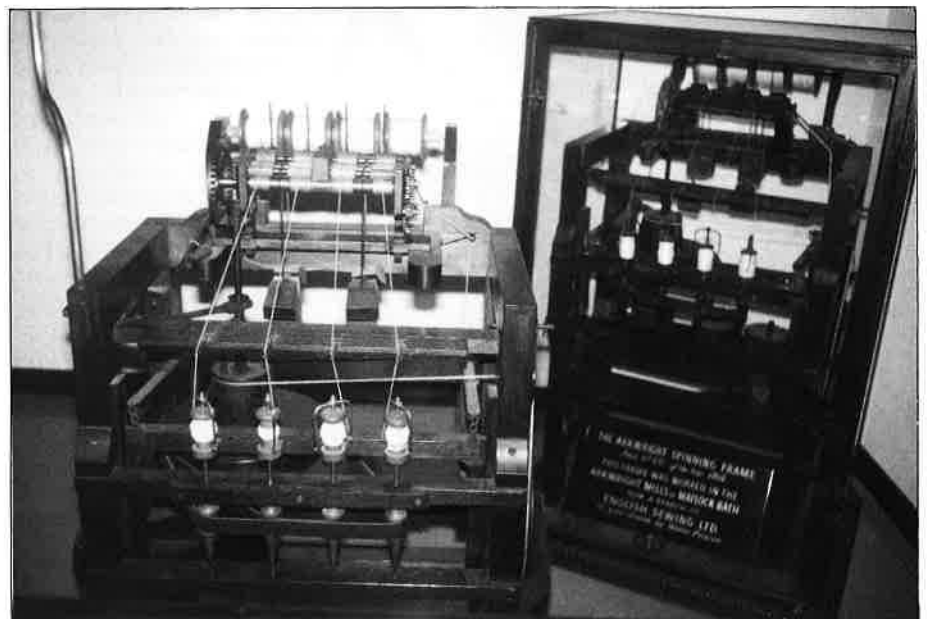

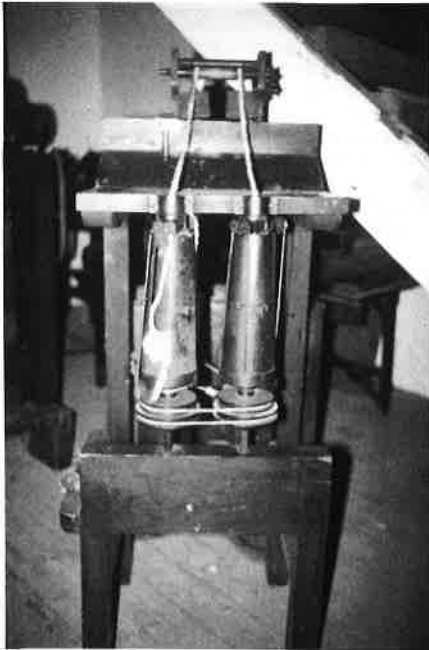
geld. In het begin van augustus echter zetten de magistraten er de werkgevers toe aan de spinnerijen terug te openen. Hoewel dat een eerste keer niet lukte, bracht het inzetten van stakingbrekers al vlug geweld met zich mee. De aldus ontstane opstand werd door het leger neergeslagen. Eén spinner werd doodgeschoten.

Toen de staking uiteindelijk toch was gebroken namen werkgevers en autoriteiten wraak. Geen der aanvoerders zou ooit nog in een spinnerij werk vinden. Tussen de gearresteerde leden van het comitee en de pikketten die voor de rechter werden gesleept, was ook een 18-jarige Ier, John DOHERTY, leider van de Manchesteriaanse spinners in de staking van 1829-

In 1733 ontwikkelde John Kay de vliegende schietspoel waardoor de vraag naar gesponnen draad steeg. In de daaropvolgende decennia werd daarom ijverig gezocht naar het industrieel produceren van garen. Hier een vroeg type van uitrekbank. (Platt Collection-Lancashire Textile Industry Museum, Helmsshore Higher Mill, foto Guido Deseyn, MIAT).

De textielafdeling van het Manchester Museum of Science and Technology bezit één van ARKWRIGHTS originele *spinning frames* (1769) eertijds opgesteld in zijn fabriek te Matlock Bath. (verzameling Manchester Museum of Science and Technology)

De "lontenlantaarn", een twijn- en rekmachine voor het vervaardigen van kaarswieken, uitgevonden door WYATT en Lewis PAUL in 1738. (Platt Collection-Lancashire Textile Industry Museum, Helmshore Higher Mill, foto Guido Deseyn, MIAT).

Replica van het prototype van de waterframe waarop Richard ARKWRIGHT, de "grondlegger van de katoennijverheid" in 1769 een patent bekwam, hetzelfde jaar waarin James WATT zijn stoommachine voorstelde. Het origineel bevindt zich in het Science Museum te London. (Platt Collection-Lancashire Textile Industry Museum, Helmshore Higher Mill, foto Guido Deseyn, MIAT).

1830 en één der grootste organisatoren der vakvereniging van de eeuw. Men moet zich hierbij goed voor de ogen houden dat deze staking plaats greep op een ogenblik dat de vakbond zelf nog illegaal opereerde. Het feit dat de staking toch nog werd doorgedreven en drie maanden lang heeft geduurd wijst op de wanhoop en de moed die de verenigingen karakteriseerden in die vroege 19de eeuw.

Maar ook van legale middelen werd druk gebruik gemaakt. Vanaf 1810 stonden de spinners vooraan bij de opeenvolgende campagnes om prominente parlementairen over te halen tot een wetgeving omtrent de kortere werkdag voor vrouwen en kinderen. Dit *short-time-movement* is meestal voorgesteld als een poging om vrouwen- en kinderarbeid aan banden te leggen. Het was echter complexer dan dat. Zonder vrouwen en kinderen konden de fabrieken immers niet werken. De campagne was in feite een poging om de weigering van het parlement te omzeilen de mannelijke werknemer te beschermen. De spinners geloofden dat het limiteren van de werkdag een tweevoudig effect zou resorteren. Het kon de produktie verminderen waardoor het loon van de spinner wel moest verhogen, of het kon de werkgever verplichten extra mensen aan te nemen om de produktie op peil te houden (belangrijk aspect op een ogenblik dat nieuwe machines werkloosheid met zich mee dreigden te brengen).

Alhoewel in 1819 de nieuwe wetgeving werd ingesteld, werd ze alom ontdoken. Het duurde tot 1833 vooraleer de werkdag voor kinderen definitief gelimiteerd werd. Zelfs dan nog konden de werkgevers verder hun gang gaan. Pas in 1847 introduceerde het parlement de wetgeving die het aantal te presteren uren in de fabriek aan banden moest leggen. Manchesteriaanse spinners waren actief in de beweging voor arbeidsduurverkorting, zelfs op het ogenblik dat hun vakbond door de werkgevers was ontbonden. De voortdurende steun aan deze beweging is zeker een van hun belangrijkste prestaties geweest.

De stakingen van 1829-1831 betekende een keerpunt voor de spinners te Manchester. Nederlagen, werkloosheid ten gevolge van de introductie der langere spinmachines en het uitwijken van de ruwe en de mediumgarenspinnerij naar andere steden, ondermijnde de samenleving. Hoe-

wel verdere pogingen werden ondernomen om een vakoverstijgende vereniging in 1836-1837 de Preston-stakers te steunen (terug een poging om het centrum te beschermen tegen de lagere lonen in andere districten) zou Manchester nooit meer een dominante invloed uitoefenen. Bovendien waren de verenigingen der katoenspinners in het midden der 19de eeuw verdeeld. De Manchesteriaanse vereniging splitste zich in twee groepen op - de fijnspinners (Manchester bleef een belangrijke rol spelen in deze branche) en de resterende ruwspinners, de "minders" of machinespinners van de self-actors. In andere steden zien we gelijklopende afsplitsingen. Meer en meer gingen de regionale verenigingen zich nog uitsluitend met lokale belangen bemoeien. Toch was de afscheiding nog niet volledig.

Een kleine groep geassocieerd met de Manchesteriaanse fijnspinners, het *short-time-movement* en enkele district-comitees deden belangrijke pogingen om een vakvereniging op te richten die zowel de *mule-* als de *self-actor-*spinners zou groeperen. In het midden der jaren 1840 (toen een uitgebreide associatie werd gehandhaafd), de vroege jaren 1850 (op het ogenblik van de Prestonstaking) en de late jaren 1850 kwamen de regionale spinners samen. Hoewel de geboorte van een moderne fusie in de jaren na de katoencrisis ten gevolge van de Amerikaanse burgeroorlog afstamt van een samengaan der twee belangrijkste districten Oldham en Bolton, konden de Manchesteriaanse voormannen voldoening blijven halen uit hun voortdurende pogingen tenminste de schijn van een vereniging tussen de regionale spinners op te houden.

Manchester's vroegere belangrijkheid als eerste katoenspinnersstad heeft niet lang geduurd. In het midden der 19de eeuw was haar reputatie voornamelijk gesteund op de invloed als commercieel eerder dan als produktiecentrum. Niettegenstaande dat heeft Manchester door een opmerkelijke groei, het succesvol pionierswerk op het gebied van nieuwe produktiesystemen en de strijd van zijn arbeiders en hun vakbonden, de attentie van de eigen mensen en bezoekers gaande gehouden. De immer groeiende literatuur omtrent deze stad getuigt van haar niet aflatend belang voor de geschiedkundige.

Musea en bronnen:

Het Quarry Bank Museum van Styal is een schitterend voorbeeld van een landelijke produktiegemeenschap. Bovendien bevat het een serie opmerkelijke machines. Nochtans is het *Lancashire Textile Industry Museum* te Helmshore misschien interessanter. De oude volmolen, later uitgebreid tot katoenspinnerij, bevat een prachtige serie nog werkende *self-actors*, naast Arkwright-machines die nog in Cromford hebben gewerkt. Het *Manchester Museum of Science and Technology* bevat een mooie collectie textielmachines en een groot aantal stoommachines.

Verder zijn nog belangrijk als leidraad:

Lloyd-Jones and M.J. Lewis, *Manchester and the Age of the Factory* (Croom Helm, 1988)

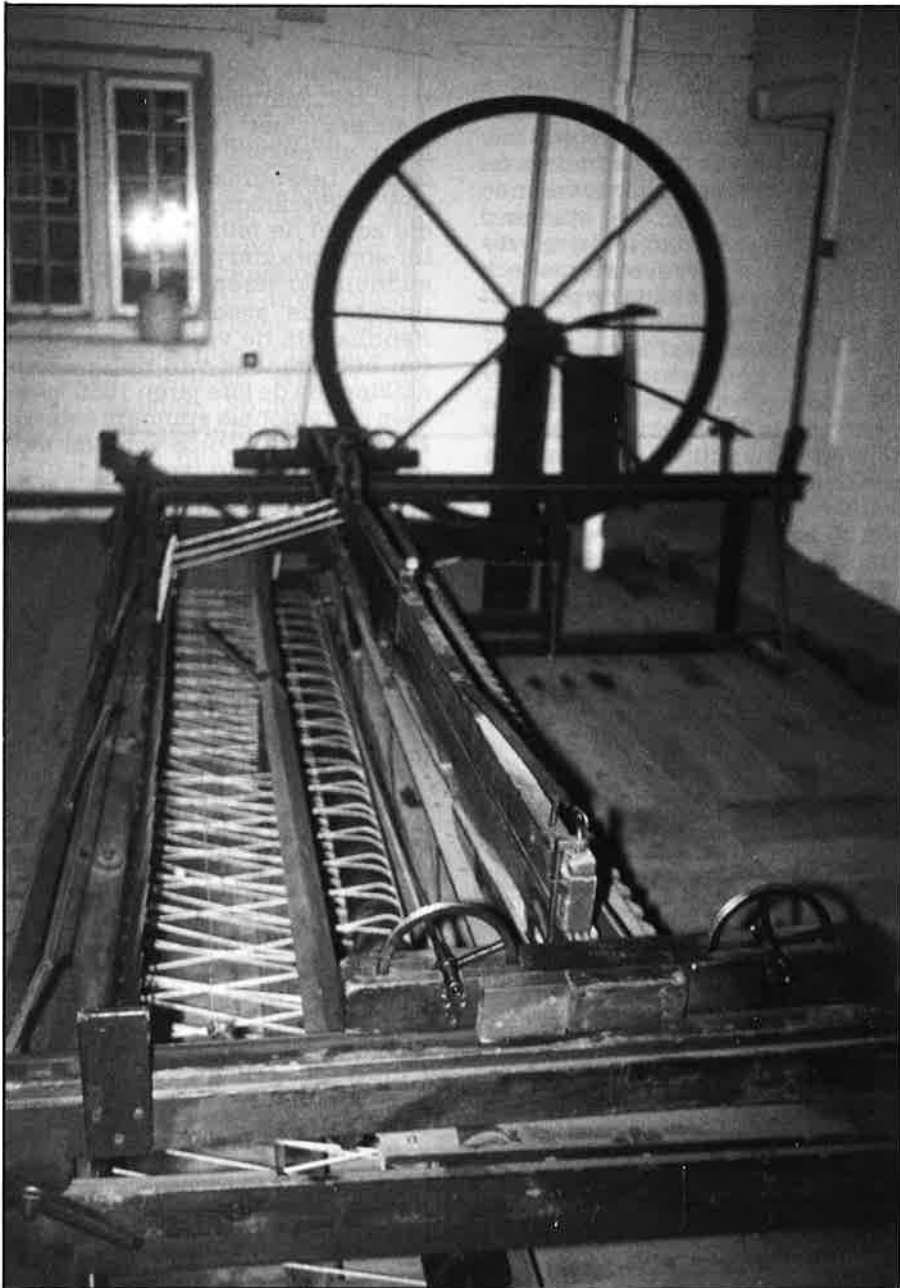
R.S. Fitton, *The Arkwrights: Spinners of Fortune* (Manchester University Press, 1989)

R.G. Kirby and A.E. Musson, *The Voice of the People: John Doherty, 1798 to 1854* (Manchester University Press, 1975)

A. Fowler and T. Wyke (eds.), *Barfoot Aristocrats* (George Kelsall, 1987)

Mary Freifield, "Technological change and the 'self-acting' mule: a study of skill and the sexual division of labour", *Social History*, XI, n° 3. (1986).

In 1785 patenteerde Edmund CARTWRIGHT uit Doncaster zijn eerste *power loom*. Sindsdien begon het mechanisch getouw zijn zegetocht in de *mills*. Zowel het scheren van de weefboom (boven) als het weven (onder) werd rendabel door het invoeren van centrale drijfkracht (water of stoom). (repro's Manchester Public Libraries. Local History Library)

Sir Richard ARKWRIGHT(1732-1792).

Een verbeterde versie van HARGREAVES' *Spinning Jenny* van ca. 1800, in het museum van Helmshore Higher Mill.

(Platt Collection-Lancashire Textile Industry Museum, foto Guido Deseyn, MIAT).

Samuel CROMPTON(1753-1827).

